

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Kandidatuppsats

'Do we need the kids here?'

Maktrelationer mellan ungdomar och vuxna i Amie

Kaufman och Jay Kristoffs Illuminae files-trilogi

(2015–2018)

Författare: Mikaela Olsson

Handledare: Malin Alkestrand

Examinator: Maria Nilson

Termin: VT22

Ämne: Litteraturvetenskap

Nivå: Kandidat

Kurskod: 2LI12E

Abstract

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur åldersbaserad makt skildras i Amie Kaufman och Jay Kristoffs *Illuminae files*-trilogi (2015–2018). Genom att studera protagonisterna Kady och Hanna söker uppsatsen svar på vad som händer när unga får makt och hur vuxna reagerar på detta. Tidigare forskning fokuserar främst på hur vuxna förtrycker barn (aetonormativitet) eller hur barn kan få makt (the mighty child). Malin Alkestrands alternativa analyseringssätt the controlled adolescent-motif och the mighty adolescent-motif kombinerar de två tidigare begreppen för att tydligare urskilja hur makten är flytande och skiftar mellan barn och vuxna.

Jag har använt Alkestrands termer för att studera hur makten förflyttar sig mellan de unga och de vuxna i trilogin. Undersökningen visar att Kady och Hanna har kompetens inom teknik, militär strategi och kampsport vilket möjliggör för dem att ta makt. I situationer när the mighty adolescent-motif framträder kämpar de vuxna emot och nervärderar ofta ungdomarna verbalt i ett försök att visa auktoritet och ta tillbaka makten. När the controlled adolescent-motif framträder trycks de unga ofta till sidan men kan få makt genom en vänlig vuxen som står upp för dem. Noterbart är att Kadys pappa använder sin makt för att ge de unga makt och framstår genom det som god. I slutet återställer han dock makthierarkin mellan sig och ungdomarna, vilket varken Kady eller Hanna säger emot. Detta visar på att ungdomarna tillåts ha makt i situationer där deras kompetens kan användas för de vuxnas bästa, men att vuxna alltid kommer återta makten i slutet.

Nyckelord

Aetonormativitet, maktrelationer, åldersbaserad makt, mighty child, Amie Kaufman, Jay Kristoff, *Illuminae*, *Gemina*, *Obsidio*

Tack

Till Malin, som hängt med i alla svängar, och Maria, som såg vad uppsatsen behövde långt innan mig.

English title

”Do we need the kids here?’ Power Relationships Between Young Adults and Adults in Amie Kaufman and Jay Kristoff’s *Illuminae files*-trilogy (2015–2018).

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
2	Urval, syfte och frågeställningar	1
3	Material	2
4	Teori och metod	3
4.1	<i>Teori: Aetonormativitet och "The Mighty Child"</i>	3
4.2	<i>Metod: The Controlled Adolescent/The Mighty Adolescent-motif</i>	7
5	Forskningsöversikt	8
5.1	<i>Maktrelationer mellan barn, unga och vuxna</i>	8
5.2	<i>Åldersbaserade maktperspektiv i ungdomslitteraturen</i>	10
5.3	<i>Science fiction och dystopi för unga läsare</i>	11
6	Analys	13
6.1	<i>Kady och makten i Illuminae</i>	13
6.2	<i>Hanna och makten i Gemina</i>	17
6.3	<i>Kady, Hanna och makten i Obsidio</i>	20
7	Diskussion och sammanfattning	22
7.1	<i>Diskussion</i>	22
7.2	<i>Vidare forskning</i>	25
7.3	<i>Sammanfattning</i>	25
8	Källförteckning	26

1 Inledning

På ett strukturellt plan har barn alltid haft mindre makt än vuxna. Detta är grundat i tanken om att ålder ger visdom och att den som är äldst vet mest. Vishet ger makt, vilket gör att makten landar hos vuxna. Barn, som baserat på deras ålder inte anses ha tillräckligt med visdom, förlorar därför också makt. Det skapar en maktobalans där barn utsätts för ett åldersbaserat förtryck.¹ Detta är en verklighet vi lever i och det speglas i barn- och ungdomslitteraturen, där det är ett återkommande tema.

2009 myntade barnboksforskaren Maria Nikolajeva termen aetonormativitet som fokuserar på studerandet av maktrelationer utifrån åldersperspektiv.² Drygt tio år senare presenterar Malin Alkestrand ett alternativt sätt att utföra åldersbaserade maktstudier.³ Att studera detta perspektiv i analyser av barn- och ungdomslitteratur är relevant då maktobalansen kan observeras i verkligheten. Frågan är hur litteratur för barn och unga skildrar makt och barns position i samhället i relation till vuxna? Med hjälp av Alkestrands metod kommer denna uppsats studera detta i Amie Kaufman och Jay Kristoffs *Illuminae files*-trilogi (2015–2018).

2 Urval, syfte och frågeställningar

Uppsatsens syfte är att analysera Kaufman och Kristoffs ungdomstrilogi *Illuminae files* utifrån ett åldersbaserat maktperspektiv. Att valet föll på en ungdomsserie snarare än barnböcker är på grund av den roll som makt spelar i ungdomslitteratur. Roberta Seelinger Trites påpekar i *Disturbring the Universe. Power and Repression in Adolescent Literature* (2000) att ungdomsböcker i grunden handlar om makt.⁴ Hon nämner att en viktig del av ungdomstiden handlar om att förstå hur samhällets

¹ Clémentine Beauvais. *The Mighty Child: Time and Power in Children's Literature*. Amsterdam: John Benjamins, 2015, s. 86.

² Maria Nikolajeva. "Theory, Post-theory, and Aetonormative Theory". *Neohelicon*. Vol. 36, nr. 1, 2009: 13–24.

³ Malin Alkestrand. *Mothers and Murderers: Adults' Oppression of Children and Adolescents in Young Adult Dystopian Literature*. Stockholm & Göteborg: Makadam, 2021.

⁴ Roberta Seelinger Trites. *Disturbring the Universe. Power and Repression in Adolescent Literature*. Iowa: University of Iowa Press, 2000, s. 3.

maktstrukturer fungerar samt hur ungdomen passar in i dem.⁵ En studie på åldersbaserade maktstrukturer i en ungdomsserie kan därav ses som givande då den kan synliggöra strukturerna och dess påverkan på unga. Området är relativt nytt och det finns utrymme för mer studier. Det finns inte heller mycket tidigare forskning på Kaufman och Kristoffs serie, vilket öppnar upp för en kunskapslucka att fylla.

Uppsatsen kommer att studera två av seriens totalt sju huvudkaraktärer, Kady och Hanna. Studien kommer att titta på karaktärernas tillgång till makt, de vuxnas förväntningar på dem utifrån ett åldersperspektiv samt om de utsätts för ett åldersbaserat förtryck. Fokuset är på relationerna mellan människor, vilket är värt att notera då serien innehåller en artificiell intelligens. A.I:n kan ses som en vuxeninstans, men dess intelligens är större än en människas. Den söker de mest troliga utgångarna och väljer att samarbeta med människor som bäst främjar flottans överlevnad. A.I:n ser kunskap, inte ålder, vilket gör att den ser bortom samhällets maktstrukturer. Då uppsatsens syfte är att studera dessa strukturer kommer A.I:n inte beröras i studien. Mina frågeställningar är därför:

- Hur gestaltas maktrelationerna mellan unga och vuxna?
- Vad sker när Kady och Hanna tar makten och inte ger tillbaka den?
- På vilka sätt påverkas Kady och Hanna av maktstrukturerna?

3 Material

Kaufman och Kristoffs trilogi består av *Illuminae* (2015), *Gemina* (2016) och *Obsidio* (2018). Det är en science fiction-berättelse som utspelar sig när människan har koloniserat universum. Kady bor på en isolerad planet där ett företag har en illegal gruvkoloni. När ett rivaliserande företag, BeiTech, attackerar planeten för att stjäla gruvan flyr invånarna via tre rymdskepp mot en rymdstation. I *Illuminae* försöker BeiTech stoppa dem genom att skicka ett skepp efter dem och i *Gemina* genom att invadera rymdstationen. I *Obsidio* återvänder de överlevande till planeten för ett slutgiltigt möte med BeiTech.

Sju huvudkaraktärer bär berättelsen: Kady (17) och Ezra (18) i *Illuminae*, Hanna (17), Nik (18) och Ella (15) i *Gemina* samt Asha (19) och Rhys (19) i *Obsidio*. På

⁵ Ibid., s. X.

grund av uppsatsens längd kommer studien fokusera på Kady och Hanna, detta då de har de mest framträdande rollerna i seriens första två böcker och deras perspektiv kan därför ses som mest givande. I *Illuminae* bär Kady ansvaret för flyktingarnas överlevnad medan Hannas militära kompetens är vad som räddar dem i *Gemina*.

Romanernas utformning skiljer sig då serien är en hybrid av en grafisk roman, byggda som mappar innehållandes bland annat utdrag från mail och chattloggar samt skriftliga beskrivningar från övervakningskameror. Detta utgör inga problem för analysen, men är värt att nämnas då utformningen är unik. Analysmaterialet består av tre romaner och eftersom det finns en stor textmassa att arbeta med kommer studien fokusera på åtta nyckelscener där det åldersbaserade maktperspektivet är framträdande. Scenerna skildrar ungdomarnas tankar kring de vuxnas auktoritet, de vuxnas syn på de ungas kompetens samt vad som sker när de unga och de vuxna har olika åsikter. Analysen är uppdelad i tre delar, en för varje bok, där scenerna kommer att studeras ingående för att besvara frågeställningen.

4 Teori och metod

4.1 Teori: Aetonormativitet och ”The Mighty Child”

2009 publicerade Maria Nikolajeva artikeln ”Theory, Post-theory and Aetonormative Theory” där begreppet ”aetonormativitet” myntas. ”Aeto” betyder ”ålder” på latin och termen syftar således på åldersnormativitet. Begreppets grund är ”heterologi”, en paraplyterm vars fokus ligger på att studera maktrelationer mellan två parter utifrån olika aspekter så som etnicitet, kön och sexualitet. Under detta paraply återfinns bland annat postkolonial teori som studerar maktrelationer mellan koloniserare och koloniserade, feministisk teori som studerar maktrelationer mellan kvinnor och män och queerteori som studerar maktrelationer mellan heterosexuella och queera.⁶ Nikolajeva understryker att barnlitteraturen inte har byggt fram en egen teori inom området och utifrån det grundas aetonormativitet, en term som fokuserar på ålder och maktrelationer mellan barn och vuxna.⁷

⁶ Nikolajeva, ”Theory, Post-theory, and Aetonormative Theory”, s. 16.

⁷ Ibid., s. 13f.

Enligt Nikolajeva är maktstrukturer mer framstående inom barnlitteraturen än annan litteratur, vilket är en viktig anledning till termens uppkomst. Främst handlar det om att det är vuxna, och inte barn själva, som författar litteraturen. Detta gör att vuxna kan använda barnlitteraturen som ett sätt att lära upp och socialisera barn men även skildra samhällets strukturer för dem och genom det visa vilken plats de har i den sociala hierarkin.⁸ Det är dock viktigt att notera att aetonormativitet skiljer sig från liknande teorier då maktobalans baserat på ålder förändras med tiden:

”[Y]esterday’s children grow up and become oppressors themselves”.⁹

Nikolajeva förklarar att författare ger barn tillgång till makt främst genom att ta bort en förälder, antingen permanent eller temporärt, vilket ger barnet utrymme att testa sina gränser och undersöka världen. När detta sker kan barnet hamna i utsatta situationer, såsom krig och extrem fara, men i slutet återvänder de till föräldrarnas och hemmets trygghet, vilket visar på att de vuxnas regler för barnen är godtyckliga. Dock påpekar Nikolajeva att det finns potential inom barnlitteraturen att ifrågasätta vuxnas makt, vilket kan göras genom specifika genrer, exempelvis fantasy och dystopier, och karaktärer såsom djur, superhjältar/antihjältar och monster.¹⁰

Det är barnen som uppmärksammar och ifrågasätter maktstrukturerna och samhällets ojämlikhet medan vuxna försöker förtrycka dem och inte låta dem få tillgång till makt.¹¹ Nikolajeva belyser kärnan av att vuxna är normativa när hon skriver att ”the child hero can be as brave, clever and strong as he pleases, but in the end, an adult will take over”.¹² Dessa ord antyder att det kvittar vad barnet än gör, för i slutet kommer makthierarkin alltid återställas.

Kort efter artikeln publicerades kom en längre studie på ämnet: *Power, Voice and Subjectivity in Literature for Young Readers* (2009). I den utgår Nikolajeva från samma utgångspunkt som i artikeln, men fördjupar undersökningen genom att studera olika former som aetonormativitet kan ta, bland annat verbalt. Nikolajeva använder Lewis Carrolls *Alice’s Adventures in Wonderland* (1865) och A. A Milnes *Winnie-the-Pooh* (1926) som exempel på berättelser där språk används i syfte att

⁸ Ibid., s. 13.

⁹ Ibid., s. 16.

¹⁰ Ibid., s. 17.

¹¹ Ibid., s. 18.

¹² Ibid., s. 18.

förtrycka. För Alice handlar det om att karaktärer i Underlandet ger henne ordgåtor och verbala pussel som hon inte förstår.¹³ I *Winnie-the-Pooh* är det Christopher Robin som förtrycker djuren i Sjumilaskogen då han refererar till Nalle Puh som ”en dum gammal björn” när han inte förstår någonting, vilket Nikolajeva påpekar understryker Christopher Robins auktoritet.¹⁴

Nikolajevas aetionormativitets-teori öppnar upp för att studera barnlitteratur ur en ny synvinkel, något Clémentine Beauvais tagit fasta på i studien *The Mighty Child: Time and Power in Children's Literature* (2015). Beauvais utgår inte från Nikolajevas teori, men studien utvecklar forskningsområdet genom att bygga fram ett nytt sätt att studera åldersbaserade maktstrukturer. Beauvais tar avstamp i Perry Nodelmans studie *The Hidden Adult* (2006), där han lägger fram resonemanget att vuxna utgår ifrån att barn inte har samma intelligens som vuxna.¹⁵ Beauvais lyfter fram hur Nodelman påpekar att vuxna förväntar sig att barn ska bete sig på ett visst sätt och att de ogillar när barn gör något oväntat och går emot förväntningen. Beauvais skriver: ”Children's books are characterised, it seems, by a desire for predictability – generally speaking, the reproduction of established sociopolitical conventions”.¹⁶ Dessa ord skapar en bild av vuxenvärlden som rigid, fastlåst vid gamla regler och blind för nya möjligheter. Beauvais utgår från Nodelmans tankegångar om att vuxna ser barn som ”less than they *might* be”.¹⁷ Hon erbjuder ett alternativt sätt att se på situationen när hon påpekar att det finns en önskan hos barn att vara mer än vad som är förväntat: ”The child *might* do something with that the adult writes. And it *might* be something that the adult does not anticipate”.¹⁸ Utifrån detta identifierar Beauvais vad hon kallar ”the mighty child”, ett barn som har potential att bli *mer*. Detta barn vill bryta sig loss från mallen som vuxenvärlden skapat för att erbjuda nya perspektiv som de vuxna inte noterat själva.

¹³ Maria Nikolajeva. *Power, Voice and Subjectivity in Literature for Young Readers*. New York: Routledge, 2010, s. 31.

¹⁴ Ibid., s. 37.

¹⁵ Perry Nodelman. *The Hidden Adult. Defining Children's Literature*. Baltimore: John Hopkins University Press, 2008, s. 206f.

¹⁶ Beauvais, s. 2.

¹⁷ Ibid., s. 3.

¹⁸ Ibid., s. 3.

Beauvais framhåller att vuxna sitter på en maktposition då de kan välja ut vad de anser är viktigt och sedan lära barnen det. Men barnen sitter också på makt, makt kopplad till tid. Barnen kommer leva längre än de vuxna och i ett försök att själva leva vidare kan de vuxna ge barnen information som de kan använda när de vuxna inte längre finns kvar.¹⁹ Vuxna kan således upprätthålla samhällets maktstrukturer genom att överföra det vuxna tankesättet på barnen, så att de kan hålla fast vid det när de blir vuxna och i sin tur lära det till nästa generation. Beauvais nämner att det dock inte är en garanti för de vuxna, detta då de inte kan utesluta att barnen gör något oförutsägbart.²⁰ Beauvais erbjuder ett exempel via *Harry Potter*-serien (1997–2007) där hon belyser Harry och Dumbledores relation. Hon förklarar hur den Dumbledore noggrant och i detalj planerar det slutgiltiga mötet mellan Harry och Voldemort men att planen aldrig fullföljs då Harry tar egna beslut och skapar en egen väg. Resultatet blir ändå bra, men för Dumbledore är det oväntat.²¹ Exemplet visar hur Dumbledore varit omedveten om Harrys möjligheter att göra egna val och hur Harry kan kliva in i rollen som ”the mighty child” – barnet som kan se bortom det vuxna regelverket och ändå skapa en lycklig utgång.

Ett tredje sätt att studera åldersbaserade maktstrukturer presenteras av Malin Alkestrand i *Mothers and Murderers. Adults’ Oppression of Children and Adolescents in Young Adult Dystopian Literature* (2021) då hon kombinerar Nikolajevs aetonormativitetsbegrepp med Beauvais mighty child-begrepp. På så sätt skapar hon termerna ”the controlled child/adolescent motif” och ”the mighty child/adolescent motif”.²² Anledningen till att hon kombinerar dem är för att motiven erbjuder två olika sätt att studera åldersrelaterade maktrelationer: antingen utifrån att vuxna har makt eller utifrån att barnen har makt.²³ Alkestrand påpekar att aetonormativitet och mighty child både kan samspela och existera enskilt i barn- och ungdomslitteratur.²⁴ Genom att kombinera dem kan hon studera dem i relation till varandra: ”While the controlled adolescent motif showcases the limitations of young

¹⁹ Ibid., s. 57.

²⁰ Ibid., s. 84.

²¹ Ibid., s. 100f.

²² Malin Alkestrand. *Mothers and Murderers: Adults’ Oppression of Children and Adolescents in Young Adult Dystopian Literature*, s. 42.

²³ Ibid., s. 42f.

²⁴ Ibid., s. 43.

people's power, the mighty adolescent motif highlights their power to influence the way that their world is organised".²⁵ Kombinationen tillåter Alkestrand att studera situationer när ungdomar har och saknar makt samt att identifiera vem som har makten för tillfället.²⁶ Alkestrands alternativa sätt att analysera maktrelationer har således mycket att erbjuda när åldersbaserade maktstrukturer studeras.

4.2 Metod: The Controlled Adolescent/The Mighty Adolescent-motif

Efter att ha läst Kaufman och Kristoffs trilogi med aetonormativa glasögon har jag valt ut åtta scener som representativa för det åldersbaserade maktperspektivet. Scenerna skildrar seriens maktstrukturer genom att visa de ungas syn på vuxen auktoritet, de vuxnas tankar kring ungas duglighet samt flera exempel på hur det ser ut när vuxna respektive unga kämpar om makten. Scenerna kommer att analyseras i kronologisk ordning för att få en överblick av karaktärernas eventuella personliga utveckling. Analysen utförs med Alkestrands termer the controlled adolescent-motif och the mighty adolescent-motif. The controlled adolescent-motif hänvisar till situationer där ungdomar fråntas makt. Alkestrand ger exempel i Neal Shustermans *Arc of a Scythe*-trilogi (2016–2019) då den dystopiska regimen ställer vännerna Citra och Rowan emot varandra för att få den ena att döda den andra. Alkestrand påpekar att det är ett aetonormativt maktövertagande då de vuxna bestämmer över de ungas möjligheter att leva och att dö.²⁷ The mighty adolescent-motif hänvisar till situationer där ungdomar får makt och här ges exempel i Tahereh Mafis *Shatter Me*-serie (2011–2020) där protagonisten Juliette frivilligt använder sin medfödda, övernaturliga gåva för att slåss för en bättre värld, snarare än att tvingas använda den som vapen åt någon annan.²⁸

Alkestrands motiv har potential att belysa två aspekter av åldersbaserad makt och detta kommer jag att anamma i min analys. Efter en kort beskrivning av respektive boks händelseförlopp kommer jag noggrant studera varje scen med hjälp av Alkestrands termer för att se vart makten ligger i den givna stunden samt om, och i

²⁵ Ibid., s. 43.

²⁶ Ibid., s. 43.

²⁷ Ibid., s. 146.

²⁸ Ibid., s. 125.

så fall hur, makten skiftar. På så sätt kan scenerna studeras både ur de vuxnas och de ungas perspektiv och adekvata svar på frågeställningen kan nås.

5 Forskningsöversikt

5.1 Maktrelationer mellan barn, unga och vuxna

Makt är en central del i samhället och tillika litteraturen. Som tidigare har nämnts påpekar Trites att makt är en fundamental del i ungdomslitteraturen.²⁹ Hon har ingående studerat maktens roll i litteratur för unga och påpekar att en signifikant skillnad mellan barn- och ungdomslitteratur är att den senare låter berättelsen lägga stor tyngdpunkt på social makt.³⁰ Det är nämligen under tonårstiden som unga lär sig både hur samhällets maktstrukturer fungerar och hur de själva passar in i dem.³¹ Att förstå maktstrukturer i sociala institutioner så som staten, skolan och familjen, är en vanlig och viktig del av ungdomsromanen.³²

Trites tittar närmare på vilka tillfällen som ungdomar tillåts ha makt och använda den själva och på vilka tillfällen som de vuxna förvägrar ungdomarna detta.³³ Hon förklarar att en stor del av ungdomslitteraturen är centrerad kring hur ungdomar behöver lära sig att bli en del av maktstrukturerna och att detta främst gäller unga som kan vara svåra att kontrollera.³⁴ Detta är en viktig observation då det belyser hur vuxna i grunden strävar efter att få ungdomar att följa strukturerna och de unga som ger antydning om att inte göra det, och därav bryter mot samhällsordningen, måste uppmärksammas så att de kan stoppas. Trites påpekar att det har blivit vanligare inom ungdomslitteraturen att låta protagonisten ifrågasätta strukturerna och undersöka sin makt. Detta görs främst genom att gå emot samhällsinstitutionerna som försöker foga de unga till att acceptera strukturerna.³⁵

²⁹ Trites, s. X.

³⁰ Ibid., s. 2.

³¹ Ibid., s. X.

³² Ibid., s. 3.

³³ Ibid., s. 6.

³⁴ Ibid., s. 7.

³⁵ Ibid., s. 8.

Viktigt att notera är att ungdomslitteratur är skriven av vuxna. Trites understryker att maktrelationerna mellan unga och vuxna karaktärer är skapade av någon som är i en överordnad maktposition och att det i sin tur gör att författaren blir en auktoritet. Det kan därför vara av vikt att studera vilken roll den vuxna författaren har.³⁶ Detta görs av Perry Nodelman i *The Hidden Adult*. Nodelman antar ett narratologiskt perspektiv när han fokuserar på rollen mellan den unga läsaren, den vuxna läsaren och den vuxna författaren. Han analyserar barnbokstexter och kan genom det identifiera vad han kallar en ”shadow text” eller en ”skuggtext”. Skuggtexten beskrivs som en andra, mer komplex, text som är dold under en enklare text.³⁷ Detta kan enklast förklaras genom att föreställa sig att texten har två dimensioner: en som är tydligare och lättare att se och en som är mer komplex och svårare att se. Skuggtexten kan dölja saker som kräver erfarenhet och kunskap för att se. Detta gör det lättare för vuxna än barn att notera den och Nodelman döper den således till ”the hidden adult”.³⁸ Läsare med större intellekt utmanas av ”the hidden adult” för att se förbi den lättare texten. Detta ger enligt Nodelman läsaren en känsla av nöje över att kunna se förbi den första, enklare, dimensionen.³⁹

Nodelman påpekar att det finns en allmän förväntning om att barn inte kan se den komplexa dimensionen som vuxna har tillgång till. Han påpekar dock att det inte stämmer utan att barn, åtminstone till viss del, måste förstå delar av den komplexa dimensionen för att kunna förstå den enkla.⁴⁰ Förväntningen på att barn inte kan se skuggtexten är kärnan i maktrelationen mellan vuxna och barn: vuxna utgår ifrån att barn inte har samma intelligens och livserfarenheter som vuxna och därför måste texten förenklas så att barnet förstår. Samtidigt kan skuggtexten sväva i bakgrunden, tillgänglig för den vuxna men utom räckhåll för barnen.

Sammanfattningsvis visar Nodelmans studie på potentialen i att studera maktrelationer mellan barn och vuxna ur ett narratologiskt perspektiv. Genom att studera hur den vuxna författaren förhåller sig till barn- och vuxenläsare via den

³⁶ Ibid., s. 54f.

³⁷ Nodelman, s. 8.

³⁸ Ibid., s. 206.

³⁹ Ibid., s. 207.

⁴⁰ Ibid., s. 207.

enkla och den komplexa dimensionen kan vuxna författares bild av barn och vad de tror att barn kan förstå belysas och diskuteras.

5.2 Åldersbaserade maktperspektiv i ungdomslitteraturen

Studier av makt i ungdomslitteraturen är ett stort område, men studier som fokuserar på åldersbaserade maktperspektiv är något mindre, även om det har vuxit de senaste åren. Nikolajeva, Beauvais och Nodelman, vars studier redan har nämnts, är några av de mest framstående på området. I Sverige är Malin Alkestrand framträdande då hon utöver studien *Mothers and Murderers. Adults' Oppression of Children and Adolescents in Young Adult Dystopian Literature* även har skrivit avhandlingen *Magiska möjligheter. Harry Potter, Artemis Fowl och Cirkeln i skolans värdegrundsarbete* (2016). Undersökningen studerar hur maktpositioner kan skifta baserat på intersektionella kategorier inom fantasy litteratur. Alkestrand studerar hur unga karaktärer först förtrycks via sin ålder men sedan hamnar i en maktposition när de får tillgång till magi.⁴¹ Utöver det har hon även skrivit ett flertal artiklar på ämnet, inte minst "Harry Potter and the Curse of Aetonormativity: Age-related Cognitive Scripts and a Disruption of 'the Harry Potter literary schema' in *Harry Potter and the Cursed Child*" (2020). Här undersöks hur aetonormativitet skildras i böckerna om Harry Potter i relation till pjäsen *Harry Potter and the Cursed Child* (2016). Alkestrand argumenterar för att aetonormativiteten i böckerna är tydlig då ungdomarna förtrycks av de vuxna men att Harry ändå intar positionen som ett mighty child. Som den utvalda hjälten slåss han för det goda och har samtidigt möjlighet att påverka framtiden.⁴² Den unga Harry har ett maktövertag över många vuxna eftersom han är den utvalda. Det ger honom rätt till att bryta regler, vilket inte ses som något dåligt då han har godtagbara anledningar för att göra det.⁴³ Alkestrand skriver att Harry är "a mighty child because he is prepared to break the rules and take more extreme measures than those of the adults".⁴⁴

⁴¹ Malin Alkestrand. *Magiska möjligheter: Harry Potter, Artemis Fowl och Cirkeln i skolans värdegrundsarbete*. Stockholm & Göteborg: Makadam, 2016.

⁴² Malin Alkestrand. "Harry Potter and the Curse of Aetonormativity: Age-related Cognitive Scripts and a Disruption of 'the Harry Potter literary schema' in *Harry Potter and the Cursed Child*". *Children's Literature Association Quarterly*. 2020, s. 49.

⁴³ Ibid., s. 50.

⁴⁴ Ibid., s. 50.

Som vuxen kliver dock Harry in i rollen som förtryckare, något som är tydligt i relationen mellan honom och sonen Albus, inte minst när han förbjuder sonen att umgås med sin bästa vän.⁴⁵ Albus ses inte som ett mighty child och Harry anser sig göra rätt när han kontrollerar sonen snarare än försöker se Albus som ett barn med möjligheter, precis som han själv var. Alkestrand belyser skillnaderna som skymtas mellan vem Harry är i bokserien och vem han är i pjäsen, hur han resonerar som ung och hur han resonerar som vuxen. Hon påpekar hur aetonormativiteten genomsyrar både böckerna och pjäsen men hur det är först i pjäsen som barnen förlorar sin status som mighty child och i stället förtrycks, av de som har kämpat så hårt att undkomma förtryck själva.

5.3 Science fiction och dystopi för unga läsare

Det finns ett antal teman och motiv som utmärker science fiction som genre. David Seed påpekar i *Science Fiction. A Very Short Introduction* (2011) att ett vanligt tema är rymdresor då de används för att främmandegöra oss från det som är familjärt, vilket skapar nya perspektiv på relationen till jorden.⁴⁶ Muterade sjukdomar som är svåra för människor att hantera är också återkommande teman enligt Michael Levy och Joan Slonczewskis artikel ”Science Fiction and the Life Sciences” (2003).⁴⁷ A.I är också vanligt och Kanta Dihal påpekar i ”Enslaved Minds: Artificial Intelligence, Slavery, and Revolt” (2020) att den ofta framställs som aggressiv och omänsklig.⁴⁸ Ibland skildras dock motsatsen, A.I:n som förtryckt av människor, på jakt efter frihet och bestämmanderätt över sig själv, vilket kan leda till att den gör uppror.⁴⁹

Dessa exempel återfinns i Kaufman och Kristoffs serie. Denna uppsats kommer dock att fokusera på åldersbaserade maktrelationer mellan människor, vilket gör att science fiction-aspekten inte står i centrum för undersökningen. I stället är det

⁴⁵ Ibid., s. 50.

⁴⁶ David Seed. *Science Fiction. A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2011, s. 6.

⁴⁷ Joan Slonczewski & Michael Levy. ”Science Fiction and the Life Sciences”. I *The Cambridge Companion to Science Fiction*, Edward James & Farah Mendlesohn (red.). Cambridge: Cambridge University Press, 2003, s. 178f.

⁴⁸ Kanta Dihal. ”Enslaved Minds: Artificial Intelligence, Slavery, and Revolt”. I *AI Narratives: A History of Imaginative Thinking about Intelligent Machines*, Stephen Cave, Kanta Dihal & Sarah Dillion (red.). Oxford: Oxford University Press, 2020, s. 189f.

⁴⁹ Ibid., s. 192.

dragen av dystopi och uppror från unga som är av vikt. Carrie Hintz och Elaine Ostry skriver i inledningen till *Utopian and Dystopian Writing for Children and Young Adults* (2003) att dystopier är vanliga i ungdomslitteraturen, detta då ungdomar noterar lögn, hemligheter eller problem i hur samhället fungerar och gör uppror.⁵⁰ De skriver även att det i dystopier är vanligt att ”conformity kills individual creativity, resulting in a dull, oppressive society [...]”.⁵¹ Dystopier omvänder även den hierarki som normalt existerar, där barn och unga är längst ner. Ungdomarna hamnar i stället i en högre position, vilket gör att de kan rädda de vuxna. Ungdomarna är medvetna om detta och skapar i många fall grupper för att tillsammans stå emot det förtryckande system som de lever i.⁵² Samtidigt påpekar Nikolajeva i *Power, Voice and Subjectivity in Literature for Young Readers* att unga får ta ett stort ansvar över de problem som vuxna har skapat, men noterar att det är vanligt att åtminstone en vuxen tar de ungas parti och fungerar som en mentor för att vägleda, hjälpa och stötta.⁵³

Miranda A. Green-Barteet studerar i ”’I’m beginning to know who I am’: The Rebellious Subjectivities of Katniss Everdeen and Tris Prior” (2014) hur Katniss i *Hungerspels*-trilogin (2008–2010) och Tris i *Divergent*-trilogin (2011–2013) gör uppror mot deras förtryckande samhälle. Green-Barteet påpekar att ungdomarna först följer reglerna, vilket möjliggör för samhället att styra dem. Vid upprorsförsök riskeras fängsling, straff eller avrättning, men genom att göra uppror och separera sig från samhällets kontroll växer förtroendet om att den enskilda individen kan göra skillnad.⁵⁴ Green-Barteet skriver att uppror gör att de unga får en tydligare bild av samhällsrollerna som de ska leva i, hur de blir manipulerade samt ges en djupare förståelse för sig själva.⁵⁵ Genom att gå emot reglerna ser ungdomarna sanningen i

⁵⁰ Carrie Hintz & Elaine Ostry. ”Introduction”. I *Utopian and Dystopian Writing for Children and Young Adults*, Carrie Hintz & Elaine Ostry (red.). New York: Routledge, 2003, s. 9.

⁵¹ Ibid., s. 7.

⁵² Ibid., s. 10.

⁵³ Nikolajeva, *Power, Voice and Subjectivity in Literature for Young Readers*, s. 78f.

⁵⁴ Miranda A. Green-Barteet. ”’I’m beginning to know who I am’: The Rebellious Subjectivities of Katniss Everdeen and Tris Prior”. I *Female Rebellion in Young Adult Dystopian Fiction*, Sara K. Day, Miranda A. Green-Barteet & Amy L. Montz (red.). Surrey: Ashgate, 2014, s. 34.

⁵⁵ Ibid., s. 36.

det korrupta samhället och inser att de har möjlighet att göra en förändring. Detta är högst relevant för min studie om åldersbaserade maktstrukturer.

Den enda tidigare forskning om Kaufman och Kristoffs serie som finns är Gregory Alaric Williams masteruppsats ”Posthuman Maturation in Amie Kaufman and Jay Kristoff’s *Illuminae*: Re-Conceptualizing the Human for Adolescence and Artificial Intelligence” (2017). Studien fokuserar på trilogins första bok och görs utifrån ett posthumanistiskt perspektiv. Williams argumenterar för att Kady, genom att inte vara vuxen, inte ses som mänsklig av den vuxna styrelsen. När Kady arbetar med den artificiella intelligensen, som inte heller ses som mänsklig, kan de kliva in i rollen som posthuman. Samarbetet visar enligt Williams på möjligheten för det posthumanistiska att kliva förbi det aetonormativa förtryck som Kady lever under.⁵⁶ Williams uppsats fokuserar på kollaborationen mellan en ungdom och en A.I och hur mötet ger makt till Kady och A.I:n. I motsats kommer min uppsats fokusera på relationerna mellan människor och maktstrukturerna mellan ungdomar och vuxna.

6 Analys

Analysen är uppdelad i tre sektioner, en för varje bok. Varje sektion ger en kort introduktion till vad som händer i respektive roman innan analysen påbörjas.

6.1 Kady och makten i *Illuminae*

I trilogins första del anfaller BeiTech Kadys hemplanet och tre rymdskepp med överlevande tvingas fly men förföljs av ett BeiTech-skepp. Kady och hennes ex Ezra är separerade på olika skepp samtidigt som en obotlig, smittsam sjukdom sprider sig på det tredje skeppet. A.I:n förstör det, men inte förrän sjukdomen hunnit sprida sig till skeppet som Ezra är ombord.

I samband med att A.I:n förstör det tredje skeppet inser Kady att ledningen hemlighåller information. Kady är en skicklig hackare och börjar spionera i flottans digitala system efter sanningen om den smittsamma sjukdomen. I sin artikel påpekar

⁵⁶ Gregory Alaric Williams. ”Posthuman Maturation in Amie Kaufman and Jay Kristoff’s *Illuminae*: Re-Conceptualizing the Human for Adolescence and Artificial Intelligence”. Masteruppsats. Provo: Brigham Young University, 2017, s. 1f.

Green-Barteet att både Katniss och Tris till en början följer samhällets regler och accepterar makthierarkin.⁵⁷ Detta stämmer in på Kady, som i en scen relativt tidigt i romanen uttrycker en önskan om att gömma sig och "[w]ait for someone to tell me what to do. Wait for a grown-up. But nobody's coming".⁵⁸ I detta läge har Kady börjat se vidden av ledningens lögn och inser att det ligger på henne att dra fram sanningen i ljuset. I likhet med Katniss och Tris förhåller sig Kady dock först till samhällets makthierarki, vilket visas när hon önskar att en vuxen ska ta ansvar. Det är tydligt att Kady är färgad av samhällets aetonnormativitet då hon utgår ifrån att en vuxen skulle klara av situationen bättre, vilket antyder att hon varken känner tillit till sig själv eller ser sin potential.

Hintz och Ostry nämner att dystopins ungdomar gör uppror efter att ha noterat samhällets fel eller brister, vilket ofta skildras genom att samhällsledningen ljuger eller döljer något.⁵⁹ Även detta stämmer in på Kady, då hon i scenen just börjat uppmärksamma lögnerna. Hon förstår att någon måste ställa sig upp mot de styrande tvekar på att göra det själv. Den kontroll som samhällets vuxna utövar på unga framgår i Kadys tvivel kring sin egen potential. Det är talande att hon tror att vilken vuxen som helst kan göra ett bättre jobb än henne då det visar på att samhället inte har förtroende för att unga kan göra skillnad. För Kady är verkligheten enkel: det kvittar vilken potential eller kompetens hon har, endast vuxna är kapabla till att ta ansvar och därigenom göra skillnad. Här framträder Alkestrands controlled adolescent-motif då samhället har indoktrinerat Kady till att tvivla på sig själv och att lita på vuxna. Kady är således kontrollerad av samhället, som vinner på att unga inte ifrågasätter dem då det ger de styrande fortsatt makt.

Till en början visar Kady inte något intresse för att göra uppror, men det ändras när hon blir varse om vad som händer det tredje skeppet. Ju mer hon får veta, desto mer växer tvivlet kring ledningens auktoritet. Hon litar inte längre på befälhavarna, vilket framgår när Ezra påpekar att de vuxna vet mer än henne, varpå Kady säger "they don't, trust me. I've seen *exactly* what they're doing. [...]. they have no idea".⁶⁰ Detta får henne att axla ansvaret. Genom att uppmärksamma ledningens

⁵⁷ Green-Barteet, s. 34.

⁵⁸ Amie Kaufman & Jay Kristoff. *Illuminae*. London: Oneworld Publications, 2015, s. 123.

⁵⁹ Hintz & Ostry, s. 9.

⁶⁰ Kaufman & Kristoff, *Illuminae*, s. 216f.

lögner och se förbi deras auktoritet kan Kady även se igenom den indoktrinering som hon utsatts för. Hon inser att ledningen inte styr för att de vet mest, utan för att de har tagit kontrollen. Detta leder till att Kady ställer sig upp mot Syra Boll, kapten på skeppet hon är ombord, då denne bestämmer att de ska lämna det kvarvarande skeppet efter att A.I:n hotat med att förgöra Bolls skepp. Kady försöker övertala Boll att stanna men Boll vägrar och påpekar att hon inte diskuterar sådana beslut med en tonåring.⁶¹ Kady ifrågasätter vad hennes ålder har med saken att göra, varpå Boll ser det som en indikation på att Kady inte har tillräckligt med ledarerfarenhet för att ge råd. Detta är ytterligare ett exempel på samhällets utbredda aetonormativitet. Boll kliver in i rollen som förtryckande vuxen då hon utgår ifrån att Kady inte har något relevant att tillföra, endast på grund av hennes ålder.

Liksom i den föregående scenen är det Alkestrands controlled adolescent-motif som visar sig då Boll är den som tar makten. Hon uppmärksammar dock Kadys tekniska kunskaper och beordrar henne till skeppets teknikavdelning.⁶² Det är talande att Boll inte anser Kady kapabel att ha åsikter rörande flottans överlevnad men att hon samtidigt kan se Kadys tekniska färdigheter. När Boll väljer att inte lyssna på Kadys råd visar hon att hon inte tror att ungdomen har kompetens att ta stora beslut. Samtidigt erkänner hon att Kady har teknisk kompetens. Om Kady har kompetens nog att utföra tekniskt arbete åt skeppet så finns även möjligheten att hon har kompetens att ge råd till kaptenen. Boll har dock redan tagit ett beslut kring skeppets framtid och är inte villig att ändra på det, varav att hon inte lyssnar på Kady. Detta antyder att Boll aktivt utnyttjar Kady då ungdomens kompetens endast erkänns när det är något som Boll behöver. Hon förväntar sig att Kady ska acceptera att hon används för sina förmågor men inte får ha några åsikter. Williams skriver att Boll utgår ifrån att Kady behöver instruktioner och vägledning för att kunna mogna och växa upp och att hon inte kan klara det utan en vuxen vid sin sida.⁶³ Detta är tydligt då Bolls försök att få Kady att lämna beslutsfattandet åt de vuxna, samtidigt som Kadys tekniska förmåga ska utnyttjas av personerna som förtrycker henne, ger en klar bild över Bolls syn på samhällets makthierarki. Hon försöker guida in Kady i hierarkin och visa vart hennes plats finns, men det accepterar inte Kady.

⁶¹ Ibid., s. 346.

⁶² Ibid., s. 347.

⁶³ Williams, s. 12.

Efter samtalet med Boll går Kady emot hennes order och reser i stället till det andra skeppet i ett försök att rädda Ezra och de som överlevt spridningen av sjukdomen. Hon åker i en resepodd och under transporten samtalar hon med Boll över radio. När Kady ifrågasätter Bolls beslut att lämna det andra skeppet säger Boll: "Don't lecture me, you selfish little brat".⁶⁴ Nikolajeva nämner att språk kan användas för att förtrycka och understryka auktoritet.⁶⁵ Detta sker när Boll kallar Kady för "självisk liten barnunge". "Självisk" kan tänkas användas för att ge Kady dåligt samvete men "liten barnunge" är en klar indikation på den hierarki som Boll anser finns mellan dem. Genom att förminska Kady till ett irriterande småbarn placeras hon lägre än Boll, vilket ger Boll makt. Kady bryr sig inte utan påpekar att hon inte är självisk då hon endast riskerar sitt liv. Hon påpekar även att hon har kompetens nog att stänga ner motorn på skeppet som Boll är ombord och tvinga dem att stanna men att hon valt att inte göra det.⁶⁶

I denna scen framträder Alkestrands mighty adolescent-motif då Kady använder sin tekniska kompetens för att ta makten. Hennes hot om att stänga motorerna är reellt och Boll kan inte stoppa det. Att Boll använder språket för att förtrycka Kady är ett tecken på Bolls maktlöshet; hon har ingen annan möjlighet att nå Kady än genom svidande ord. Hon inser att Kady har makten men kämpar emot. I ett sista försök att få kontroll försöker hon sätta Kady på plats, omedveten om att Kady har sett förbi de vuxnas svaga grepp om makten och i stället insett sin potential.

Alkestrand påpekar att Harry Potter är "a mighty child because he is prepared to break the rules and take more extreme measures than those of the adults".⁶⁷

Detsamma gäller Kady då hon väljer att utsätta sig för fara i ett försök att rädda människor som Boll vill överge. Kady bryter order och regler för att göra något som den vuxna vägrar, vilket visar att hon motsätter sig den aetonormativa samhällsordningen och därigenom får makt då hon vägrar acceptera makthierarkin. Kady förklarar också att hon valt att inte tvinga Boll att stanna eftersom "that'd

⁶⁴ Kaufman & Kristoff, *Illuminae*, s. 368.

⁶⁵ Nikolajeva, *Power, Voice and Subjectivity in Literature for Young Readers*, s. 37.

⁶⁶ Kaufman & Kristoff, *Illuminae*, s. 368f.

⁶⁷ Alkestrand, "Harry Potter and the Curse of Aetonormativity: Age-related Cognitive Scripts and a Disruption of 'the Harry Potter literary schema' in *Harry Potter and the Cursed Child*", s. 50.

make me just like you”.⁶⁸ Detta visar att Kady är medveten om Bolls maktutövande. Hon tar avstånd från Bolls beteende och vägrar agera likadant då hon vet hur det är att förtryckas. I stället väljer hon att ensam utsätta sig för fara. Det är en stor skillnad mot den Kady som i början av romanen önskade att en vuxen skulle ta ansvar. Att Kady reser visar på att hon har fått ett större självförtroende. Hon litar på att hon kan hantera det som väntar och hon är redo att axla ansvaret som krävs. Det visar dock även på att hon inte längre litar på vuxna. Hon inser att de inte kommer att ändra sig och i stället för att hoppas på att de ska komma till rätt insikt förstår hon att det är hon som måste leda vägen, hur farligt det än är.

6.2 Hanna och makten i *Gemina*

Trilogins andra del utspelar sig på en rymdstation. En invasionsgrupp från BeiTech infiltrerar stationen för att förgöra Kady och flyktingflottans enda kvarvarande skepp, som är på väg med nyheten om överfallet på planeten. Medan stationens vuxna antingen dödas eller hålls inlåsta måste Hanna, dotter till stationens kapten, arbeta med Nik och Ella, två ungdomar från ett kriminellt gäng, för att rädda alla.

Invasionsgruppen består av tjugofyra vuxna soldater, specialiserade på stationsinfiltrering. Hanna är sjutton men har studerat militär strategi och kampsport hela livet. Det första mötet mellan Hanna och invasionsgruppen sker då hon låser in fyra stycken i en luftsluss.⁶⁹ En av dem, Romeo, försöker få Hanna att släppa ut dem men kallar henne flera gånger för ”little girl” och ”brat”.⁷⁰ Även i denna scen används språk för att förtrycka, som Nikolajeva har belyst.⁷¹ I likhet med Boll kan Romeo inte handgripligen ta tag i ungdomen som går emot honom. Skillnaden är dock att Kady inte utgjorde ett hot mot Bolls liv. Hanna, däremot, kan öppna luftslussens yttre port, vilket skulle släppa ut syret och döda gruppen. Romeo befinner sig således i en utsatt position, men väljer ändå att nervärdera Hanna. Han kallar henne för ”liten flicka” och ”snorunge” för att förminska och påminna henne om samhällets åldersbaserade maktordning. När Hanna ifrågasätter varför han tilltalar henne så svarar han: ”It’s how I talk to the brat I’m going to roast on a

⁶⁸ Kaufman & Kristoff, *Illuminae*, s. 369.

⁶⁹ Amie Kaufman & Jay Kristoff. *Gemina*. London: Oneworld Publications, 2016, s. 133ff.

⁷⁰ Ibid., s. 134f.

⁷¹ Nikolajeva, *Power, Voice and Subjectivity in Literature for Young Readers*, s. 37.

stick”.⁷² I nästa replik säger han dock: ”Listen, it was a good fight [...]. But we’ve radioed for backup. Open the door before they get here, and we’ll even stop them from shooting you. I can respect what you did”.⁷³ Det är tydligt att Romeo kämpar för att återfå makten, först genom att hota Hanna till medgörlighet, sedan via komplimanger och löften, trots att han precis dödshotat henne. Hans erbjudande framstår därför inte som trovärdigt, men han tycks hoppas eller anta att Hanna ska lita på honom. Detta är en indikation på att Romeo ser Hanna som naiv och lättmanipulerad, egenskaper som kan förknippas med föreställningar om barn.

I denna scen är det Alkestrands mighty adolescent-motif som visar sig då Hanna, via sin intelligens, lyckas lura invasionsgruppen. Trots att Romeo försöker återta makten genom att markera sin auktoritet så svänger makthierarkin, där den unga får övertaget. Romeo klamrar sig fast vid aetonormativiteten på ett sätt som liknar Bolls beteende, men liksom Boll får han inte ett övertag. I stället dör han och resten av gruppen när luftslussen öppnas men det är Ella, inte Hanna, som dödar dem genom att hacka datorsystemet.⁷⁴ Hanna får skulden och får via det en ärkefiende i form av Kali, en av soldaterna och Romeos partner.

Trots att Hanna visar sin kompetens i mötet med Romeo tar Kali och gruppens ledare, Falk, inte henne på allvar. Båda kallar henne ”little girl”, ”little fucking bitch” eller ”silly girl”.⁷⁵ Detta är ytterligare exempel på hur språk används i syfte att nervärdera. Trots att Falk och Kali tror att Hanna har dödat fyra personer ser de henne inte som något annat än ett litet barn. Uttrycken visar också att de förminskar Hannas kompetens och inte tar henne på allvar. Detta fortsätter i det slutgiltiga mötet mellan Hanna och Kali.⁷⁶ Kali har tidigt möjlighet att skjuta Hanna men väljer att ta av sig rustningen och slänga sina vapen åt sidan. Hon har läst på om Hannas kunskaper i kampsport och vill möta henne på lika villkor för att se vem som är skickligast. Trots Hannas försök får Kali ett övertag och hon drar ut på mötet då hon njuter av att orsaka Hanna skada. Detta visar återigen att Kali inte ser Hanna som en likvärdig motståndare. Hon fortsätter förminska Hannas kompetens och i stället för

⁷² Kaufman & Kristoff, *Gemina*, s. 134.

⁷³ *Ibid.*, s. 134.

⁷⁴ *Ibid.*, s. 173.

⁷⁵ *Ibid.*, s. 308, 321, 323, 339, 490.

⁷⁶ *Ibid.*, s. 489–494.

att döda henne ger hon Hanna en chans att agera. I likhet med Boll så förlitar Kali sig på samhällets makthierarki och har inte en tanke på att Hanna kan vara kapabel till att utgöra ett faktiskt problem. Situationen ändras när Hanna gör något oväntat, i detta fall att slänga en påse droger i ansiktet på Kali. Makten skiftas när Kali påverkas, vilket ger Hanna möjligheten att döda henne. Här visar sig Alkestrands mighty adolescent-motif då Hannas militärstrategiska bakgrund ger henne makt. Kali har aldrig sett Hanna som ett hot och är därför inte beredd på attacken. Hennes förtroende för samhällets makthierarki är således det som gör att hon dödas.

Alkestrand har studerat unga mördare i dystopisk ungdomslitteratur och har identifierat nio kategorier. Hanna faller in i den första, ungdomar som tvingas döda i självförsvar.⁷⁷ Trots sitt maktövertag över Romeo dödar Hanna inte honom, men mot Kali tvingas hon göra det för att rädda sig själv. Hon är medveten om att Kali inte kommer låta henne leva och det faktum att Hanna är yngre och kroppsligt svagare gör att hon är i underläge. Det noteras att Hanna, med mer träning och ytterligare ett par år, skulle kunna bli lika skicklig som Kali, men hon är inte där ännu.⁷⁸ Enda sättet för Hanna att vinna är att använda sin militärstrategiska potential, men genom det tvingas hon också att döda.

Att Kali har tagit reda på information om Hanna innan mötet är också intressant. Scenen börjar med att Kali säger ”[k]now your enemy as you know yourself [...] and you will not be imperiled in one hundred battles”.⁷⁹ Det är ett citat från Sun Tzu, en historisk general som Hanna refererat till tidigare. Kali använder citatet för att understryka sin makt då det visar att hon har tagit reda på information om Hanna, vilket ger henne ett övertag. Trots det och trots att Hanna redan tidigare har visat sin kompetens ger Kali Hanna chansen att ta makten genom att inte döda henne direkt. Detta visar att Kali inte kan se bortom aetionormativiteten: trots att hon säger rakt ut att man måste känna sin fiende lika väl som man känner sig själv och trots att Hanna redan visat vad hon kan så kan Kali inte se något annat än ett litet barn som kan domineras. Detta blir också, slutligen, Kalis fall.

⁷⁷ Alkestrand, *Mothers and Murderers: Adults' Oppression of Children and Adolescents in Young Adult Dystopian Literature*, s. 77ff.

⁷⁸ Kaufman & Kristoff, *Gemina*, s. 490f.

⁷⁹ *Ibid.*, s. 490.

6.3 Kady, Hanna och makten i *Obsidio*

I seriens avslutande del reser Kady, Hanna och de överlevande från rymdstationen samt flyktingarna tillbaka till planeten för ett avgörande möte med BeiTech.

När Kady räddar flyktingarna och när Hanna räddar rymdstationen är båda separerade från vuxna som hade kunnat hjälpa dem. Kady är isolerad på ett skepp medan de vuxna i *Gemina* är inlåsta av invasionsgruppen. I *Obsidio* är dock de överlevande samlade ombord ett rymdskepp, vilket gör att de unga måste samarbeta med de vuxna. Detta skildras i det första mötet mellan representanter från flyktingarna och rymdstationen. Kady och Hanna är närvarande tillsammans med Kadys pappa, Isaac Grant, rymdstationens tekniska chef.⁸⁰ Mötet hålls för att planera vad som ska göras närmast men inleds av att Ben Garver, rymdstationens säkerhetschef, ställer frågan ”[d]o we need the kids here while we discuss this?”⁸¹ Att Garver ifrågasätter ungdomarnas närvaro visar på samhällets aetonormativa synsätt då det markerar att han utgår ifrån att de unga inte har något att tillföra. Kady och Hanna protesterar och får uppbackning av både Boll och Grant. Framför allt Grant talar för ungdomarnas kompetens och argumenterar för att de har rätt att närvara. Nikolajeva påpekar att det är vanligt att det finns en vuxen som står på de ungas sida, vilket i detta fall är Grant.⁸² Han understryker Hannas försvar av rymdstationen och talar varmt om ungdomarnas potential.

Tidigare när Kady och Hanna mött misstro från vuxna har de svarat med att visa sin kompetens. I denna scen förpassas de till sidlinjen och det är en vuxen som argumenterar för deras potential. Detta gör att Alkestrands controlled adolescent-motif visas, då ungdomarnas närvaro endast accepteras efter att en vuxen har stått upp för dem. Makten ligger inte hos de unga utan hos Grant, som är den som får Garver att backa. Det spelar således inte någon roll vad Kady och Hanna har åstadkommit tidigare eftersom det inte erkänns av Garver. Grants makt förtydligas ytterligare dagarna efter mötet då han inte har möjlighet att argumentera för Hannas kompetens, vilket hon noterar då hon säger att de vuxna ”won’t let me in on a damn thing now that he’s not here to push them for it”.⁸³ Detta visar att de vuxna inte

⁸⁰ Amie Kaufman & Jay Kristoff. *Obsidio*. New York: Alfred A. Knopf, 2018, s. 58–63.

⁸¹ *Ibid.*, s. 58.

⁸² Nikolajeva, *Power, Voice and Subjectivity in Literature for Young Readers*, s. 79.

⁸³ Kaufman & Kristoff, *Obsidio*, s. 141.

sätter värde på ungdomarnas kompetens utan att de unga endast accepteras när en vuxen står upp för dem.

När skeppet kommer fram till planeten har Garver dödat Boll, som har ersatts av en före detta marinsoldat, Winifred McCall. Hon väljer att ge Hanna ansvar för attackplanen mot BeiTech, detta då ”Kady has been making the case to me [...] that we need to think outside the box and use whoever we have, however unorthodox”.⁸⁴ Hintz och Ostry påpekar att dystopiska samhällen dödar kreativitet, vilket skapar ett enformigt, förtryckt samhälle.⁸⁵ Att detta stämmer in på Kaufman och Kristoffs samhälle är tydligt då Kady måste uppmuntra McCall att vara kreativ. McCall kan inte se vilka möjligheter de kan använda för att vinna. Hon behöver en ungdom som uppmuntrar henne att se bortom det normativa och hon behöver en annan ungdom som löser situationen. Intressant nog anser hon att det är en okonventionell lösning att låta en ungdom ta ansvar, vilket visar på att även hon förhåller sig till samhällets aetonormativa makthierarki. Till skillnad från Boll, som inte ville ha Kadys råd, så är McCall öppen för de ungas perspektiv. Hon ser de ungas potential och lägger ansvaret för skeppets brygga på Kady, som antar rollen som kapten, medan McCall reser till BeiTechs mobila hopp-plattform. Detta visar att McCall kan se bortom den aetonormativa samhällsordningen och dela med sig av sin makt till de hon känner har kompetens, men inte förrän en ungdom har visat henne vägen.

Under attacken framträder Alkestrands mighty adolescent-motif då både Kady och Hanna får ta ansvar. Som kapten lämnas Kady att ta stora beslut och även om hon har kontakt med Grant så ligger ansvaret på henne. Hon har makten att bestämma vad som händer med människorna ombord skeppet och som kapten har hon auktoritet att ge order till sin pappa, vilket han accepterar.⁸⁶ Maktperspektivet i scenen har således svängt då det är ungdomen som styr och de vuxna som följer. Det är även talande att Hanna har konstruerat planen som de vuxna följer utan att säga emot. Hon har också en viktig roll då hon är en del av infiltrationsgruppen som skickas till hopp-plattformen. Klädd i Kalis rustning lyckas hon ta kontroll över skeppet, vilket är nödvändigt för flyktingarnas seger.⁸⁷ Att hon bär Kalis rustning

⁸⁴ Ibid., s. 364.

⁸⁵ Hintz & Ostry, s. 7.

⁸⁶ Kaufman & Kristoff, *Obsidio*, s. 538, 557.

⁸⁷ Ibid., s. 541.

kan ses som en metafor för hur hon har besekrat det förtryckande aetonormativa samhället en gång och ger en indikation på att hon kan göra det igen.

Flyktingarna vinner mot BeiTech och romanen avslutas med att företaget ställs inför rätta och döms. Kady, Hanna och deras vänner firar på en restaurang och det framkommer då att Kady och Ella bor med Grant samt att han har gett dem ett klockslag de måste vara hemma på.⁸⁸ Noterbart är att varken Kady, Ella eller Hanna ifrågasätter utgångsförbudet. Nikolajeva nämner att unga ofta placeras i utsatta situationer under romanens gång där de får möjlighet att testa sin kompetens, men att de i slutet återvänder till föräldrarna och hemmets trygghet, där de vuxna har makten.⁸⁹ Att Kady bor med Grant visar på att detta stämmer även i Kaufman och Kristoffs serie. Att Grant sätter ett utgångsförbud är också ett tecken på att det är han som har makten, speciellt då de unga inte gör motstånd. Efter allt kämpande för att visa sin kompetens tycks de unga vid seriens slut inte bara veta vilken plats det vuxna samhället vill ha dem på, utan de accepterar det också. I scenen framträder Alkestrands controlled adolescent-motif när de unga återgår till att kontrolleras av den vuxna maktordningen. Trots att Grant tidigare argumenterat för ungdomarnas kompetens och själv har följt sin dotters order under ett krig så anser han inte henne kapabel nog att komma hem i tid. Han återtar makten och hon väljer att böja sig för hans ord. Att detta är den avslutande scenen är talande då det understryker Nikolajevas ord om att det inte spelar någon roll vad en ungdom åstadkommer, för i slutet kommer de vuxna ta makten ändå.

7 Diskussion och sammanfattning

Nedan följer en diskussion om resultaten som nåtts i analysen, följt av en kort sammanfattning av uppsatsen samt några ord om framtida forskningsmöjligheter.

7.1 Diskussion

Uppsatsen har studerat åldersbaserade förtryck i Amie Kaufman och Jay Kristoffs *Illuminae files*-trilogi med hjälp av Malin Alkestrands analystermer controlled

⁸⁸ Ibid., s. 604.

⁸⁹ Nikolajeva, ”Theory, Post-theory, and Aetonormative Theory”, s. 17.

adolescent-motif och mighty adolescent-motif. Kaufman och Kristoffs serie skildrar en dystopisk värld där maktperspektiven mellan unga och vuxna tydligt framträder. Green-Barteet nämner att det inom dystopin är vanligt att unga karaktärer först accepterar samhällets makthierarki, men att de sedan gör uppror.⁹⁰ Detta sker enligt Hintz och Ostry ofta efter att ungdomen uppmärksammat hur samhällets styrande ljuger och undanhåller information.⁹¹ I *Illuminae* sker detta när Kady inser att flottans ledning ljuger om vad som hänt skeppet som AI:n förstört. Hon inser att hon är den som måste belysa hemligheterna men uttrycker en önskan om att en vuxen ska göra det. Detta visar att Kady är färgad av samhällets aetonormativitet då hon inte tror på sin egen potential och utgår ifrån att en vuxen är bättre rustad att göra jobbet. Kady visar först inget intresse för att göra uppror mot makthierarkin men detta ändras när hon får veta vad som hände det förstörda skeppet och när hon inser att de vuxna inte heller vet vad de gör. I den första scenen framgår Alkestrands controlled adolescent-motif då samhället har påverkat Kady till att inte tro på sin kompetens, vilket håller henne kontrollerad.

I mötena med Syra Boll har Kady dock påbörjat sitt uppror mot samhällets makthierarki, vilket gör att Alkestrands mighty adolescent-motif framträder. Boll understryker att Kady, på grund av sin ålder, saknar kompetens att ta stora beslut. Hon skickar Kady till teknikavdelningen för att arbeta, vilket är ett försök att få henne att följa samhällsordningen. Genom att bryta mot Bolls order och resa till det andra skeppet tar Kady makten. När Kady är utom räckhåll försöker Boll kuva henne verbalt, något Nikolajeva påpekar är vanlig för förtryckare att göra för att påvisa sin auktoritet.⁹² Det visar på hur Boll kämpar för att återfå makten. Det lyckas inte då Kady ser igenom Bolls maktutövande och hon kommer till insikten att hon inte vill bli som Boll. Precis som Harry Potter kan Kady ses som ett ”mighty child” när hon går emot Bolls order, både för att hon bryter mot reglerna och för att hon är beredd att vara mer radikal än den vuxna.⁹³

⁹⁰ Green-Barteet, s. 34.

⁹¹ Hintz & Ostry, s. 9.

⁹² Nikolajeva, *Power, Voice and Subjectivity in Literature for Young Readers*, s. 37.

⁹³ Alkestrand, ”Harry Potter and the Curse of Aetonormativity: Age-related Cognitive Scripts and a Disruption of ‘the Harry Potter literary schema’ in *Harry Potter and the Cursed Child*”, s. 50.

Att använda språket för att understryka auktoritet sker även i *Gemina* då invasionsgruppen upprepande gånger kallar Hanna för ”liten” och ”barnunge”, detta trots att hon visar sin kompetens inom kampsport och militär strategi. Romeo använder hot för att kuva henne och när det inte fungerar försöker han manipulera henne med komplimanger och löften. Liksom Boll kämpar han för att återfå makten. Medan Romeo inte vet något om Hanna väljer Kali att läsa på om henne. Trots det visar Kali inte respekt för Hannas potential och är så övertygad om sin vinst att hon leker med Hanna. Detta ger den unga chansen att göra något oväntat, vilket leder till Kalis död. Hannas kunskaper gör att Alkestrands mighty adolescent-motif framträder. Genom sin kompetens får Hanna makt, men makten kommer även genom att vuxna underskattar henne. Kali tycks se det som omöjligt att Hanna ska vinna, trots att Hanna gjort det tidigare. Hanna upplevs således inte som ett genuint hot, vilket skildras i hur de vuxna refererar till henne som ett barn. Hanna tvingas dock att bli en mördare genom att döda Kali i självförsvar, detta då Kalis ålder ger henne mer styrka, vilket skapar ett större fysiskt hot för Hanna.

Medan Kady och Hanna tar makten i seriens första två böcker behöver de i *Obsidio* få makt genom att en vuxen argumenterar för deras potential. Framför allt Hanna hålls ifrån makten om inte Grant står upp för henne. Alkestrands controlled adolescent-motif framträder igen, då de unga endast får tillgång till makt genom att en vuxen använder sin makt å deras vägnar. Detta sker även när McCall ger Hanna uppdraget att planera anfallet mot BeiTech; även om Kady uppmuntrar McCall att se bortom den rigida samhällsordningen så får Hanna inte makt förrän McCall ger henne det. Noterbart är att McCall, till skillnad från Boll, är öppen för att se de ungas perspektiv och är villig att dela med sig av sin makt. I slutstriden med BeiTech visar sig dock Alkestrands mighty adolescent-motif när Kady intar rollen som kapten, vilket ger henne makt att ge order till vuxna, även sin pappa. Även Hanna får makt i sin roll som infiltratör eftersom hon bär ansvaret för att ta kontroll över rymdskeppet.

Seriens avslutade scen där det framgår att Grant har gett Kady utgångsförbud är talande. Att Grant gör detta, efter att ha sett att Kady är kapabel att axla rollen som kapten på ett slagfält, är ett tecken på att han återtar makten. Han har tidigare argumenterat för Kadys kompetens och tillåtit henne att ha makt men nu, när de har återvänt till hemmet, vill han visa att det åter är han som bestämmer. Detta är i linje

med Nikolajevas observation om att maktordningen återgår i slutet av berättelser, när barn återvänder till hemmet.⁹⁴ Intressant är att Boll i *Illuminae* försöker utnyttja Kadys tekniska kunskaper för egen del och slutet av *Obsidio* antyder att Grant har gjort samma sak. Han har låtit de unga ha makt i situationer som gynnar honom, men när de är hemma återtar han den då han inte längre behöver deras hjälp. Detta gör att Grant kan ses som en större antagonist än Boll, Romeo och Kali då han framställer sig som en god person som står på de ungas sida trots att han utnyttjar dem. Att varken Kady eller Hanna ifrågasätter maktdemonstrationen är talande då det säger läsaren att vad de unga än gör för att bevisa sin kompetens så kommer vuxna alltid komma sitta högst på makthierarkin och det ska accepteras, detta trots att de unga räddar de vuxna.

7.2 Vidare forskning

Kaufman och Kristoffs serie erbjuder många forskningsmöjligheter, inte minst ur ett intermedialt perspektiv då romanerna är konstruerade som en grafisk hybrid. Studier kring de science fiction-teman som dyker upp har också potential. En maktbaserad studie av den smittsamma sjukdomen och dess inverkan på mänskligt liv i *Illuminae* eller studier kring A.I:n skulle vara intressant. Fördjupad forskning kring Kadys och A.I:ns samarbete skulle också vara fruktbart, liksom studier som tittar på hur människor behandlar A.I:n samt dess uppror mot människorna. Det finns även möjlighet för vidare studier inom aetonormativitet då denna uppsats endast studerade två av sju huvudkaraktärer. En intersektionell studie som tittar på ålder i kombination med andra faktorer skulle också vara givande.

7.3 Sammanfattning

Denna uppsats har studerat maktrelationer mellan ungdomar och vuxna i Amie Kaufman och Jay Kristoffs *Illuminae files*-serie. Med hjälp av Malin Alkestrands controlled adolescent-motif och mighty adolescent-motif har studien undersökt hur protagonisterna Kady och Hanna hanterar makt och förtryck i möten med vuxna. Uppsatsen har använt Alkestrands analysverktyg för att belysa hur makten är flytande beroende på situationen, snarare än låst vid vuxna, så som Maria

⁹⁴ Nikolajeva, ”Theory, Post-theory, and Aetonormative Theory”, s. 17.

Nikolajevas aetonormativitetsbegrepp framställer det, eller ständigt tillgängligt för barn, som Clémentine Beauvais mighty child-begrepp framhäver. Analysresultatet visar att vuxna som förlorar makt till en ungdom kämpar hårt för att återfå den, ofta genom verbala hot och nervärderande ord. Trots att de unga visar kompetens och potential tas de inte på allvar. Ibland tar de makten själva och ibland får de makt från en vänlig vuxen men i avslutningen förtrycks de av en vuxen, för att påminnas om deras egentliga plats i makthierarkin.

8 Källförteckning

- Alkestrand, Malin. "Harry Potter and the Curse of Aetonormativity: Age-related Cognitive Scripts and a Disruption of 'the Harry Potter literary schema' in *Harry Potter and the Cursed Child*". *Children's Literature Association Quarterly*. 2020: 43–58.
- Alkestrand, Malin. *Magiska möjligheter: Harry Potter, Artemis Fowl och Cirkeln i skolans värdegrundsarbete*. Stockholm & Göteborg: Makadam, 2016.
- Alkestrand, Malin. *Mothers and Murderers: Adults' Oppression of Children and Adolescents in Young Adult Dystopian Literature*. Stockholm & Göteborg: Makadam, 2021.
- Beauvais, Clémentine. *The Mighty Child: Time and Power in Children's Literature*. Amsterdam: John Benjamins, 2015.
- Dihal, Kanta. "Enslaved Minds: Artificial Intelligence, Slavery, and Revolt". I *AI Narratives: A History of Imaginative Thinking about Intelligent Machines*, Stephen Cave, Kanta Dihal & Sarah Dillion (red.), 189–212. Oxford: Oxford University Press, 2020.
- Green-Barteet, Miranda A. "'I'm beginning to know who I am': The Rebellious Subjectivities of Katniss Everdeen and Tris Prior". I *Female Rebellion in Young Adult Dystopian Fiction*, Sara K. Day, Miranda A. Green-Barteet & Amy L.

- Montz (red.), 33–49. Surrey: Ashgate, 2014.
- Hintz, Carrie & Ostry, Elaine. "Introduction". I *Utopian and Dystopian Writing for Children and Young Adults*, Carrie Hintz & Elaine Ostry (red.), 1–20. New York: Routledge, 2003.
- Kaufman, Amie & Kristoff, Jay. *Gemina*. London: Oneworld Publications, 2016.
- Kaufman, Amie & Kristoff, Jay. *Illuminae*. London: Oneworld Publications, 2015.
- Kaufman, Amie & Kristoff, Jay. *Obsidio*. New York: Alfred A. Knopf, 2018.
- Nikolajeva, Maria. "Theory, Post-theory, and Aetonormative Theory". *Neohelicon*. Vol. 36, nr. 1, 2009: 13–24.
- Nikolajeva, Maria. *Power, Voice and Subjectivity in Literature for Young Readers*. New York: Routledge, 2010.
- Nodelman, Perry. *The Hidden Adult. Defining Children's Literature*. Baltimore: John Hopkins University Press, 2008.
- Seed, David. *Science Fiction. A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2011.
- Slonczewski, Joan & Levy, Michael. "Science Fiction and the Life Sciences". I *The Cambridge Companion to Science Fiction*, Edward James & Farah Mendlesohn (red.), 174–185. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
- Trites, Roberta Seelinger. *Disturbing the Universe. Power and Repression in Adolescent Literature*. Iowa: University of Iowa Press, 2000.
- Williams, Gregory Alaric. "Posthuman Maturation in Amie Kaufman and Jay Kristoff's *Illuminae*: Re-Conceptualizing the Human for Adolescence and Artificial Intelligence". Masteruppsats. Provo: Brigham Young University, 2017.